

วารสาร

“รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์”

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี

วารสารราย ๔ เดือน ฉบับที่ ๓ ปีที่ ๓ กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๕

สารบัญหน้า

๓ สารบัญหน้า

๔ บทบรรณาธิการ

๕ ข่าวความเคลื่อนไหว : งานประเพณีจุลกฐินที่อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่

๖ บันทึกกลุ่มชาติพันธุ์ : รั้วรอบคอง เมืองหละปูน

๗ แหล่งเรียนรู้ชาติพันธุ์ : กาดเช้าเมืองสามหมอก

๑๒ วิจัยชาติพันธุ์ : พุทธประวัติมา : สัญลักษณ์แห่งความเชื่อ ความศรัทธาในสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไท

๑๙ฐานข้อมูลวัตถุชาติพันธุ์ : ลายตีนจกแม่แจ่ม

คำบรรยายรูปปก :

การสืบทอดภูมิปัญญาในการทอผ้าแก่เด็กรุ่นใหม่ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

ชื่อวารสาร

รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์, ราย ๔ เดือน

เจ้าของ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก กรมศิลปากร
www.kanjanaphisek-museum.go.th

วัตถุประสงค์

๑. เผยแพร่แลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านชาติพันธุ์วิทยา พิพิธภัณฑศึกษา ระหว่างประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์และองค์กรต่าง ๆ
๒. เป็นสื่อกลางเชื่อมการสื่อสารระหว่างพิพิธภัณฑสถาน กลุ่มชาติพันธุ์ สถาบัน และองค์กรต่าง ๆ
๓. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก และชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

การเผยแพร่

๑. เปิดรับสมัครสมาชิกวารสารในนาม “เครือข่ายพช.กาญจนภิเษก”
๒. เปิดรับบทความ ข่าวสารจากผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ในกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มในประเทศไทย นักวิจัย และนักศึกษาเพื่อพิจารณาพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร โดยบรรณาธิการจะจัดรูปแบบบทความตามมาตรฐานการพิมพ์ ส่วนเนื้อหาเป็นผลงานข้อเสนอความคิดของผู้เขียนแต่ละท่าน

ติดต่อบรรณาธิการ

นางสาวดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก
คลองห้า อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๒๐
โทร ๐๒ ๙๐๒๗๕๖๘-๙
อีเมล wowdari@hotmail.com

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ

รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์, วารสารราย ๔ เดือน, ปทุมธานี
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก, ๒๕๕๔. ๒๐ หน้า
ประเทศไทย- ชาติพันธุ์วิทยา

ISSN :

๑๙๐๖-๙๒๑๙

ที่ปรึกษา

นางโสมสุดา ลียะวนิช อธิบดีกรมศิลปากร
นายเอนก สีหามาตย์ รองอธิบดีกรมศิลปากร
นางสุนิสา จิตรพันธ์ ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง
นายอนันต์ ชูโชติ ผู้อำนวยการสำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
นางจิตรปรีดี พรหมสีทอง หัวหน้ากลุ่มพัฒนาระบบ

อำนวยการ

นางจารุณี อินเจิดฉาย

บรรณาธิการ

นางสาวดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ

กองบรรณาธิการ

นางสาวนิชนันท์ กลางวิชัย	นางจินดา หุนตระกูล
นายสมนึก จำปา	นายอาทิตย์ วัฒนจันทร์
นางเพลิน ขำภักตร์	นางสาววรารมณ อนุวรรณ

พิมพ์และออกแบบ

บริษัท บางกอกอินแฮ์ส จำกัด
๙๒๓/๑๒๑ค. ถนนเศรษฐกิจ ๑ ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรสาคร ๗๔๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๔๒๑๕๙๖
อีเมล bangkokinhouse@yahoo.co.th

ภาคเหนือเป็นภูมิภาคที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งมาก เห็นได้จากรูปแบบทางพิธีการ และพิธีกรรมเนื่องในเทศกาลงานบุญงานประเพณีในแต่ละเดือน ที่เรียกร้องความสนใจจากสาธารณชนทั่วสารทิศ ให้ไปเยี่ยมเยียนอยู่มิได้ขาด นอกเหนือไปจากต้นทุนจากแหล่งธรรมชาติ นั้นเป็นเพราะความเข้มแข็งของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ จากการจัดสัมมนาเครือข่ายรักษวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ภาคเหนือที่ผ่านมา แม้ว่าจะมีตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ครบทุกกลุ่มก็ตาม แต่จากการนำเสนอเรื่องราวความเป็นตัวตนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงการเปิดเวทีอภิปรายซักถามทำรายการ สามารถสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคเหนือทั้งหมดกว่า ๒๕ กลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นอัตลักษณ์ทางด้านภาษา ขนบประเพณี การแต่งกาย อาหาร ฯลฯ จะยังคงอยู่ได้ในสังคมไทยปัจจุบัน และตลอดไป ทั้งนี้เพราะการอนุรักษ์และฟื้นฟูอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั้น เกิดขึ้นจากความร่วมมือร่วมแรงของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ เอง ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย สมาคมชาวยองจังหวัดลำพูน การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นอำเภอแม่แจ่ม การจัดตั้งหอศิลป์ริม่านเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับชุมชนเมืองน่านที่ยั่งยืนโดยคุณวินัย ปราบริปู ศิลปินคนเมืองน่าน หรือการมีผู้นำที่เข้มแข็งอย่างพ่อหลวงจอนิ ไชยเดช ผู้นำกลุ่มปกากะญอในอำเภอแม่วิน จังหวัดเชียงใหม่ การสืบทอดผ้าตีนจกไทยวนเมืองลอง จังหวัดแพร่ โดยคุณครูประนอม ทาแปง ศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์พุทธศักราช ๒๕๕๓ รวมไปถึงนักวิชาการท้องถิ่นอีกเป็นจำนวนมากที่ให้ความสนใจศึกษาเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคเหนือ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญต่อการอนุรักษ์และสืบทอดอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป

จารุณี อินฉัตรฉาย

ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี

เทศกาลเข้าพรรษาของคนไทยเพิ่งผ่านพ้นมาไม่นาน แต่ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ยังมีประเพณีที่สำคัญของชาวไทยจีนในเดือนสิงหาคม ได้แก่ สารทจีน เป็นช่วงเวลาสำคัญอีกวันหนึ่ง เป็นวันที่คนไทยจีนจะเตรียมอาหารคาว อาหารหวานเพื่อเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว พร้อมกับไหว้เจ้าที่ และทำบุญให้กับผีไม่มีญาติ ซึ่งคนจีนถือว่าวันนี้เป็นวันที่ผีทั้งหลายจะออกมารับผลบุญได้ และยังเป็นช่วงเวลาที่ได้พบปะญาติพี่น้องคนอื่น ๆ จึงถือเป็นวันรวมญาติอีกวันหนึ่งของประเพณีจีน

วารสารรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ เล่ม ๓ ประจำปี ๒๕๕๕ เล่มนี้ เริ่มต้นที่ข่าวคราวความเคลื่อนไหวในแวดวงชาติพันธุ์ คือ **งานประเพณีจุลกฐินที่อำเภอแม่แจ่ม** จังหวัดเชียงใหม่ การทอดกฐินนั้นมี ๒ ลักษณะ คือ จุลกฐิน และมหากฐิน ซึ่งทำได้เพียงปีละ ๑ ครั้ง ในช่วงแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ คำว่า กฐิน แปลว่า ไม้สะดึง ซึ่งก็คือกรอบไม้ที่ใช้สำหรับขึงผ้าให้ตึง ใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการเย็บผ้า และปักผ้าให้ด้วยที่ปักลงบนลวดลายไม้เขี่ยจนหลุดออกจากขอบ การทอดกฐินก็คือ การถวายผ้ากฐิน (ผ้าที่ใช้ไม้สะดึงเย็บ) ไปวางไว้ต่อหน้าพระสงฆ์อย่างต่ำห้ารูป แล้วให้พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งที่ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์อย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์ให้เป็นผู้รับกฐิน เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่คนไทยมักจะเดินทางไปทอดกฐินตามวัดวาอารามต่างๆ ในช่วงปลายปี

ถัดไปเป็นคอลัมน์บันทึกกลุ่มชาติพันธุ์ นำเสนอเรื่อง **รู้รอบคนยอง เมืองหละปูน** กล่าวถึงประวัติคนเมืองยอง หรือ คนไทลื้อ ในจังหวัดลำพูน ลักษณะการตั้งบ้านเรือน ความเชื่อ การแต่งกาย และอาหารการกิน ที่เป็นเอกลักษณ์และยังคงสืบทอดมาจวบจนปัจจุบัน ตามติดมาด้วยคอลัมน์แหล่งเรียนรู้ชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างไปจากฉบับที่ผ่านมา เป็นการไปเรียนรู้วิถีชีวิตชาติพันธุ์จากสถานที่จริง นั่นคือ **กาดเข้าเมืองสามหมอก** ชื่อว่า ตลาดสายหยุด ตลาดสดยามเช้ากลางเมืองแม่ฮ่องสอน ที่โดดเด่นคือ อาหารของชาวไต หรือ ไทใหญ่

สำหรับผู้ติดตามงานวิจัยทางด้านชาติพันธุ์ ในวารสารฉบับนี้ขอเสนอ เรื่อง **พุทธประวัติมา : สัญลักษณ์แห่งความเชื่อ ความศรัทธาในสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไท** เป็นการนำเสนอความเชื่อความศรัทธาในพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไท ที่แสดงออกด้วยการสร้างพระพุทธรูปที่ปรากฏในรูปแบบทางฝีมือช่างแบบลาว แบบไทใหญ่ และแบบล้านนา เป็นต้น

ปิดท้ายด้วยคอลัมน์ฐานข้อมูลวัตถุชาติพันธุ์ นำเสนอ **ลายดินจกแม่แจ่ม** จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวไทยวนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้มานานนับร้อยปี ได้สืบทอดและสร้างสรรค์จนมีชื่อเสียงและได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สมาชิกและผู้สนใจทั่วไป สามารถเข้าชมและศึกษาได้ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่ง เนื้อหาสาระในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกและผู้สนใจทั่วไป พบกันฉบับหน้าค่ะ

ดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ

“ข่าวความเคลื่อนไหว”

งานประเพณีจุลกฐิน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ ได้มีการจัดประเพณีจุลกฐินขึ้นที่วัดห้วยริน ตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีท่านพระครูวินัยธรชุตติ์ เจ้าอาวาสวัดแหลมใต้ จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นประธานนำญาติโยมจากกรุงเทพฯ ฉะเชิงเทรา ปทุมธานี สิงห์บุรี เชียงใหม่ มาร่วมกันเพื่อสมทบทุนร่วมกันทอดกฐินให้กับทางวัดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก ได้เข้าร่วมในประเพณีจุลกฐินนี้ด้วย การทอดกฐิน คือ การนำผ้าที่ใช้สวดเย็บไปถวายพระสงฆ์เพื่อใช้ทำเป็นจีวร มีข้อพิเศษคือ จุลกฐินจะต้องทำให้เสร็จภายในวันเดียว ตั้งแต่การเก็บฝ้าย การปั่นฝ้าย การย้อม การเย็บให้เป็นผืนผ้า รวมไปถึงการทอดผ้ากฐินให้เสร็จภายในวันเดียว ชาวแม่แจ่มนำเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้า มาไว้ที่วัด แล้วรวมกลุ่มกันปั่นฝ้าย ตีฝ้าย ให้เป็นใจ ม้วนเป็นเส้นด้าย นำไปทอผ้าและเย็บเป็นผ้ากฐิน โดยในตอนกลางคืนจะมีงานการแสดงพื้นบ้านบนเวที รุ่งขึ้นจะแห่กฐินเข้ามาที่วัด

การทอดกฐินด้วยวิธีจุลกฐินมีความเชื่อว่าจะทำให้ผู้ทอดได้บุญมาก เพราะสามารถทำให้เสร็จได้ในวันเดียว และยังเป็นงานที่ต้องร่วมแรงร่วมใจกัน และต้องอาศัยความสามัคคีของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ปัจจุบันไม่ค่อยมีทำจุลกฐินนักเนื่องจากต้องใช้แรงงานจำนวนมาก และมีเวลาน้อย แต่ที่แม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ยังคงมีการจัดมาอย่างต่อเนื่องทุกปี

▲ ชาวแม่แจ่ม นำเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้า มาไว้ที่วัด

“รู้รอบคนยอง เมืองลพบุรี”

เบญจวรรณ ประเสริฐพล*

ประวัติคนเมืองยอง

เมืองยอง เริ่มจากการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนพื้นเมือง ซึ่งได้แก่พวกลาวหรือทมิฬ ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙ มีกลุ่มคนไทยจากเมืองเชียงรุ่ง ดินแดนสิบสองปันนา ซึ่งเป็นถิ่นฐานของคนไทลื้อ นำโดยเจ้าสุนันทะโอรสของเจ้าเมืองเชียงรุ่ง ได้พาบริวารเข้ามามีอำนาจปกครองเมืองยองเหนือคนพื้นเมือง โดยมีการผสมผสานระบบความเชื่อและพิธีกรรมที่มีอยู่แต่เดิมกับพุทธศาสนาที่เข้ามาภายหลัง กับได้สร้างความสัมพันธ์กับคนพื้นเมือง เกิดความสัมพันธ์ทางเครือญาติและระบบบรรณาการกับเมืองเชียงรุ่ง เมืองเชียงตุงและการสร้างพันธมิตรทางการเมืองกับกลุ่มเมืองในที่ราบเชียงราย บนฝั่งแม่น้ำโขงตอนกลาง เช่น เชียงแสน เชียงของ เป็นต้น เมืองยองในยุคต้นของตำนานจึงมีความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมกับเมืองเชียงรุ่งอย่างใกล้ชิด

จากความสัมพันธ์ดังกล่าว คนเมืองยองจึงสืบเชื้อสายมาจากผู้คนที่อพยพมาจากเมืองเชียงรุ่งและเมืองอื่นๆ ในสิบสองปันนา ซึ่งเป็นคนลื้อหรือไทลื้อ และเมื่ออพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานครั้งใหญ่ในเมืองลพบุรี เมื่อพ.ศ. ๒๓๔๔ คนทั่วไปจึงเรียกว่า คนเมืองยอง สมัยนั้นผู้คนต่างบ้านหลายเมืองที่มาอยู่ร่วมกัน เรียกขานกันตามชื่อบ้านเมืองเดิม เช่น คนเมืองเชียงใหม่ คนเมืองลำปาง คนเมืองแพร่ คนเมืองน่าน คนเมืองเชียงตุง เป็นต้น ในกรณีของคนเมืองยอง ต่อมาคำว่าเมืองได้หายไป คงเหลืออยู่คำว่าคนยอง ดังนั้น “ยอง” จึงมิใช่เป็นชาติพันธุ์ จากพัฒนาการและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของเมืองยอง คนยองก็คือคนเผ่าไทลื้อนั่นเอง

การตั้งถิ่นฐานของชาวยองในเมืองลพบุรี

ชาวยองในจังหวัดลพบุรี มาจากการเทครัวจากเมืองยอง แคว้นสิบสองปันนา (ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า) จากการที่เมืองยองตั้งอยู่ในแอ่งที่ราบขนาดเล็ก และไม่อยู่ในเส้นทางการค้าทั้งทางบกและทางน้ำ จึงไม่สามารถขยายตัวและพัฒนาขึ้นเป็นเมืองที่มีความเข้มแข็งพอที่จะสถาปนาตนเองเป็นศูนย์กลางอำนาจได้ เมืองยองจึงเป็นเพียงเมืองขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ชายขอบเมืองหรือรัฐขนาดใหญ่ ขณะที่พม่ามีอิทธิพลเหนือดินแดนล้านนา (พ.ศ. ๒๑๐๑-๒๓๑๗) โดยใช้เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางนั้น บ้านเมืองในแถบนี้ได้รับความเสียหาย ผู้คนล้มตายหลบหนีภัยไปในที่ต่างๆ การฟื้นฟูบ้านเมืองในครั้งนั้นต้องอาศัยกำลังคนเป็นจำนวนมาก เมื่อพระเจ้ากาวิละเข้ามาตั้งมั่นในเขตที่ราบเชียงใหม่-ลพบุรี ในพ.ศ. ๒๓๔๔ จึงได้ดำเนินนโยบายรวบรวมผู้คนจากที่ต่างๆ มาร่วมกันฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ - ลพบุรี เมืองยองจึงเป็นเมืองหนึ่งที่เป็นเป้าหมายสำคัญในการทำสงครามเพื่อรวบรวมผู้คน กองทัพเชียงใหม่ได้ใช้อำนาจกวาดต้อนผู้คนจากเมืองยองในลักษณะการ “**เทครัว**” ประกอบด้วย เจ้าฟ้าหลวงบุตร ภรรยา ญาติพี่น้อง พระสงฆ์ ขุนนางระดับต่างๆ ผู้นำชุมชนไพร่พล ไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ คน พร้อมกับหัวเมืองใกล้เคียงให้มาตั้งถิ่นฐานในเมืองลพบุรี ซึ่งมีผู้คนเบาบาง ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวยองเหล่านี้กลมกลืนกับชีวิตวัฒนธรรมของคนในพื้นที่เดิม แต่ก็ยังคงดำรงวัฒนธรรมต่างๆ ของคนยองได้เป็นอย่างดีและอยู่กันอย่างร่มเย็นสงบสุข จนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ ชาวยองในลพบุรี จึงได้ถูกนับให้เป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองสยาม

* ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลพบุรี

เยือนบ้านเก่าจาวยอง

บ้านชาวยองในเมืองลำพูนโดยเฉลี่ยมีอายุไม่ต่ำกว่า ๕๐ ปี คือสร้างประมาณพ.ศ. ๒๔๖๐-๒๕๐๗ กระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ พบมากที่สุดที่เขตอำเภอเมือง การวางผังเรือนนิยมหันหน้าจั่วไปทางทิศเหนือ หลังคามีทั้งแบบปั้นยา จั่วแฝดและจั่วเดี่ยว โดยมากแล้วมักมีหลังคาคลุมบันไดหน้าชาน เรียกว่า หลังคาสตูป และมีเสารับหลังคา ส่วนนี้ เรียกว่า เสาแหล่งหมา ลักษณะโครงสร้างของหลังคา มีความสูงโปร่งเพื่อให้แสงแดดและลมลอดได้ชายคาเข้ามาได้สะดวก ลักษณะสภาพแวดล้อมของบ้านประกอบด้วย ช่าง เป็นพื้นที่ว่างหรือลานเดินกว้าง เชื่อมเส้นทางสัญจรหรือทางเดินเท้าเข้าสู่ตัวอาคารและกระจายไปสู่ลานในบ้านข้างเคียง ต่อมอาบน้ำ หมายถึงห้องอาบน้ำสำหรับหญิงสาว ไม่มีหลังคาคลุม ตั้งอยู่ท้ายบ้านโดยอยู่ไม่ไกลจากบ่อน้ำจึงเลือกแหล่งน้ำของดินที่มีคุณภาพดี บริเวณรอบ ๆ บ่อน้ำนิยมปลูกต้นไม้ ที่สวน(เชิง)บันได มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ และมีภาชนะใส่น้ำล้างเท้า ตรังมิชาน บันไดด้านหนึ่งมีห้องสำหรับวางหมอนน้ำตีมเรียก ช้านน้ำ โดยทำหลังคาคลุมลักษณะคล้ายเรือนเล็ก ๆ เพื่อไม่ให้แสงแดดส่องหมอนน้ำทำลายความเย็นของน้ำตีม

เกวบุตรหลวง เกวรักษ์ของจาวยอง

ชาวลัวะมียักษ์กุมภภัณฑ์เป็นเทพารักษ์คู่บ้านคู่เมืองและชาวไทยมีพระสยามเทวาธิราชเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองกันใด ชาวยองก็มี เทวบุตรหลวง เป็นผู้ปกป้องรักษานคราให้รุ่งเรืองขึ้น

เทวบุตรหลวง ถือว่าเป็น ผีดี หรือเทพชั้นสูงที่คอยติดตามคุ้มครองชาวยองให้อยู่เป็นสุข เดิมสถิตอยู่ที่ฐานพระธาตุจอมยองวัดหัวข่วง ราชฐาน ในเมืองยองสิบสองปันนา ต่อมาเมื่อพญากาวิละได้เกณฑ์ชาวยองมาอยู่ที่เมืองลำพูน พวกเจ้านายได้อัญเชิญ “**เทวบุตรหลวง**” มาประดิษฐานครั้งแรกที่ “**วัดหัวข่วงนางเหลียว**” (ปัจจุบันเป็นวัดร้างอยู่ทางทิศเหนือของวัดหัวขัว) ต่อมาถูกน้ำกวงเซาะ จึงได้ย้ายมาไว้ที่บริเวณวัดหัวขัวปัจจุบันเมื่อพ.ศ. ๒๓๕๗ จึงกล่าวได้ว่า “**ศาลเทวบุตรหลวง**” แห่ง

แรกที่ถือว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจชาวยองตั้งอยู่ที่วัดหัวขัวส่วน “**หอเทวบุตร**” ตามวัดอื่นๆนั้นยังมีอีกราว ๑๐ กว่าแห่ง

ลักษณะของ ศาลเทวบุตรหลวง ประกอบด้วย เสาฐานแท่นบูชา คล้ายโดมปล้อง ๔ เสา แต่ละเสามีชื่อเรียกเรียงลำดับดังนี้คือ สุรณะ ปิทธิยะ ลักษณะ และเทวดา การบูชาศาลเทวบุตรหลวง กระทำโดยนำธูปเทียน ดอกไม้ สีสาย เลือผ้าไปบูชาเป็นประจำในวันที่ ๑๖ เมษายน (วันปากปี) ของทุกปี ส่วนทั่วไปบูชาได้ทุกวันตามเหตุการณ์และความต้องการ ส่วนมากจะเลือกไปวันขึ้นค่ำ แรม ค่ำ กล่าวกันว่าตั้งแต่ยุคพญากาวิละมาถึงเจ้าจักรคำขจรศักดิ์ ผู้ครองนครลำพูนทุกพระองค์ต้องมาขึ้นขันบูชาเทวบุตรหลวงเป็นประจำในวันปากปี ตราบปัจจุบันทายาทเจ้าเมืองลำพูนยังคงให้ความเคารพแก่เทวบุตรหลวงเช่นเดียวกับชาวยองทั่วไป

แต่งกายอย่างจาวยอง

ผู้หญิงชาวยองในอดีต โดยปกติสวมเสื้อผ้าฝ้ายทอมือ คอปกป้าย อาจตกแต่งด้วยแถบหรือไม่มีก็ได้ แขนสั้นหรือแขนยาวตามแต่สภาพอากาศ นุ่งผ้าขึ้นลายน้ำไหลหรือผ้าขึ้นลายดินจกยกดอก สวมใส่ขันตาหรือผ้าขึ้นที่มีแนวขวาง สีของลายมักเป็นสีจากธรรมชาติ อาทิ สีเทาหรือสีน้ำตาล โทนสีระด้วยผ้าขาว นิยมแซมดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมที่มวยผมตามฤดูกาลหรือชนเผ่า ที่นิยมกันทั่วไปคือ ดอกชอมพอเมือง (ดอกหางนกยูง) ผู้เฒ่าบางคนไม่นิยมสวมเสื้อหรือสวมเสื้อผ่าห้อยคอกว้าง (คล้ายเสื้อคอกระเช้าแต่ไม่มีลวดลาย) ถ้าไปทำงานนอกบ้านนิยมใส่เสื้อสีดำหรือสีทึบ หากทำบุญที่วัดนิยมใส่สีขาวหรือสีตุ่น โทนสีระด้วยผ้าขาวเน้นประโยชน์ในการป้องกันความร้อน ป้องกัน

เส้นผมร่วงลงในอาหารหรือหล่นในวัดขณะไปทำบุญ สวม
รองเท้าแตะสายคิบที่ทำจากหนังสัตว์ ส่วนผู้ชายชาวยอง
ในอดีต โดยปกติสวมเสื้อคอกลมแขนสั้นหรือไม่นิยมสวม
เสื้อ ใช้ผ้าพาดบ่านุ่งเตี๋ยบัด (คล้ายกางเกงสะดอ) หรือ
เตี๋ยวลัด (เตี๋ยวขาสั้น) หรือนุ่งผ้าขาวม้ากั้นขม่อม (นุ่ง
คล้ายโจงกระเบนสั้น) เป็นต้น

ปัจจุบันการแต่งกายได้ปรับเปลี่ยน ประยุกต์ตาม
สมัยนิยม ไม่ว่าชนิดของผ้าและสีสไตตามสมัยนิยมมาก
ขึ้นแต่ยังคงเอกลักษณ์ คือ สวมเสื้อคอปกป้ายและ
นุ่งผ้าขึ้นลายน้ำไหลเหมือนเดิม การโพกศีรษะจะ
เน้นผ้าสีสันสวยงามเป็นสำคัญ แซมดอกไม้ที่มวย
ผมตามสมัยนิยม ดอกไม้ประดิษฐ์ ดอกไม้เงิน
ดอกไม้ทอง หรือปิ่นปักผมแทนขนเม่นในอดีต แต่
ยังคงเอกลักษณ์โพกผ้าแซมดอกไม้เหมือนเดิม การ
สวมรองเท้าตามสมัยนิยมทั้งชนิดและสี เวลาเข้าวัด
ไม่นิยมถอดรองเท้าเหมือนในอดีต

ของกินจาวยอง

วัฒนธรรมการกินของชาวยองเน้นไปทางผัก
พื้นบ้านนานาชนิด รู้จักการถนอมอาหาร อาทิ ปลา
แห้ง ปลาต้ม จิ้นนึ่ง อาหารส่วนใหญ่เป็นอาหารแห้ง
หรือไม้น้ำตาลขลุกขลัก ไม่มีพวกน้ำแกงไว้ชดทังนี้เป็น
เพราะชาวยองกินข้าวเหนียวเป็นหลักและใช้มือเปิบ
รสชาติของอาหารจะไม่เผ็ดเท่าของชาวไตโยนและ
ไม่นิยมใส่น้ำตาลลงในอาหาร โดยมากมักลิ้นเครื่อง
เทศสมุนไพรพื้นบ้านและผักพื้นบ้าน อาหารที่เป็น
เอกลักษณ์ของชาวยองในลำพูน ได้แก่ น้ำพริกข่า
เห็ดนึ่ง จิ้น(วัว) นึ่ง หลามบอน ปลาแห้งย่าง ปลาต้ม
อาหารหวาน ได้แก่ ขนมจ็อก (ขนมเทียน) ขนมปาด
ขนมชั้น ส่วนอาหารที่นิยมทำกัน เทศกาลท้องถิ่น
คือ อาหารคาว ได้แก่ ลาบ แกงอ่อม แกงวุ้นเส้น
ห่อหนึ่งไก่ ยำหน่อไม้ น้ำพริกข่า ฯลฯ อาหารหวาน
ได้แก่ ขนมจ็อก (ขนมเทียน) ขนมปาด ขนมชั้น ขนม
วง ขนมเกลียว ฯลฯ เป็นที่น่ายกย่องว่าชาวบ้าน นิยม
ทำลาบ แกงอ่อม แทบทุกเทศกาล ส่วนอาหารชนิด

อื่นจะทำตามใจชอบ ขนมที่นิยมทำบ่อยคือ ขนมจ็อก ขนม
ปาด บางครั้งใช้วิธีหมนเวียนสับเปลี่ยนอาหารเพื่อไม่ให้ซ้ำ
กันในแต่ละเทศกาล เช่น เทศกาลวันสงกรานต์ ทำแกงวุ้น
เส้น แกงอ่อม และขนมจ็อก พอถึงวันเข้าพรรษาก็เปลี่ยน
มาทำลาบ ห่อหนึ่งไก่ และขนมสอดไส้ บางทีอาจทำอาหาร
หลายชนิด เมื่อนำไปทำบุญที่วัดแล้วมักนิยมนำอาหารไป
แจกจ่ายให้ญาติพี่น้องปู่ย่า ตา ยาย และเพื่อนบ้านได้รับ
ประทาน

“แหล่งเรียนรู้อาหารชุมชน”

“ตลาดเช้าเมืองสามหมอก”

นิพนธ์ กลางวิชัย^๒

แหล่งเรียนรู้ทางชาติพันธุ์ฉบับนี้ จะพาไปเรียนรู้นอกห้องเรียนเกี่ยวกับอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตลาดสายหยุด ตลาดสดยามเช้าขนาดใหญ่ใจกลางเมืองแม่ฮ่องสอน ตลาดแห่งนี้ถือเป็นตลาดสำคัญที่ชาวบ้านจะออกมาจับจ่ายใช้สอย ซื้อของสดเพื่อนำกลับไปประกอบอาหาร หรือเลือกซื้อสำหรับข้าวที่พร้อมจะรับประทานได้เลย และนอกจากขายอาหารสด อาหารสำเร็จรูปแล้ว ที่นี่ยังมีของแห้งอีกต่าง ๆ รวมไปถึงสิ่งของเครื่องใช้และเสื้อผ้าไว้คอยจำหน่ายลูกค้าที่แวะเวียนมาอีกด้วย สำหรับที่มาของชื่อตลาดสายหยุดนั้น เล่ากันว่ามาจากการที่ตลาดจะเปิดขายตั้งแต่ช่วงเช้ามืด เมื่อถึงช่วงเวลาสาย ตลาดแห่งนี้ก็จะวาย (เลิกขายแล้วจ้ะวันนี้นั่นเอง) เลยกลายเป็นที่มาของชื่อด้วยเหตุนี้

ตลาดเช้าแห่งนี้มีขนมพื้นเมืองและอาหารพื้นเมืองจำหน่ายอยู่หลายอย่าง เป็นอาหารคาว อาหารหวานของ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ซึ่งเป็นหนึ่งในหลาย ๆ กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนนี้ โดยเฉพาะในเขต

๒ ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี

อำเภอเมืองที่มีจำนวนประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ค่อนข้างมาก จึงทำให้ลักษณะทางสถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตหลายอย่าง สะท้อนออกมาให้เห็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่อย่างชัดเจน

กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่นั้น จัดอยู่ในกลุ่มคนตระกูลไตหรือไท เรียกตัวเองว่า ไตหลวง ซึ่งหมายถึง ไตหลวง อันเป็นที่มาของชื่อชนชาติในทางวิชาการว่า ไทใหญ่ จากพงศาวดารไตระบุว่าชาวไตมีอารยธรรมเก่าแก่มาช้านับพันปี มีเมืองมวเป็นอาณาจักรเริ่มแรก ก่อตั้งมาตั้งแต่ช่วง พ.ศ. ๑๑๕๐ และอาณาจักรรุ่งเรืองแผ่ขยายอาณาเขตอย่างมากในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ชาวไตที่มาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยนั้น แบ่งออกได้เป็นหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกเป็นชาวไตในถิ่นฐานดั้งเดิมตั้งแต่ยังไม่มีมีการแบ่งอาณาเขตเป็นประเทศไทยปัจจุบัน เช่น เมืองปาย เมืองปอน เมืองยวม ซึ่งคนกลุ่มนี้ยังคงมีการสืบเชื้อสายอยู่ต่อมาจนถึงปัจจุบัน กลุ่มที่สอง ได้แก่ กลุ่มที่หนีสงครามในแต่ละช่วงเวลา เข้ามาทำมาหากินในเขตประเทศไทย กลุ่มที่สาม ได้แก่ กลุ่มไทใหญ่ที่ติดตามชาวต่างชาติเข้ามาทำป่าไม้ มาทำงาน และทำมาค้าขาย และกลุ่มสุดท้าย คือ กลุ่มชาวไตที่เข้ามาในระยะของการก่อตั้งเมืองแม่ฮ่องสอนนั่นเอง

อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่จะพาไปรู้จักอันดับแรก คือ ขนม ซึ่งในสมัยก่อนนั้น ขนมมักจะเป็นอาหารหวานที่ถูกทำขึ้นในช่วงเทศกาลงานบุญหรือวันสำคัญเท่านั้น แต่ปัจจุบันสามารถพบได้ในตลาดแห่งนี้ คือ ขนมอาละหว่า ขนมส่วยทะมิน ขนมเป็งม้ง และข้าวมูนปาด ซึ่งถือเป็นขนมพื้นเมืองขึ้นชื่อของที่นี่

ขนมอาละหว่า มีรสชาติหวานมัน คล้ายกับขนมหม้อแกง ทำมาจากแป้งข้าวเจ้าผสมกะทิและน้ำตาล กวนด้วยไฟอ่อนๆ ให้เข้ากันจนสุก หลังจากนั้น ก็จะนำไปเทลงในถาดกลมขนาดใหญ่ ใช้หั่วกระทิเทราดหน้าขนม นำไปอบไฟโดยใช้แผ่นสังกะสีรองหน้าขนมไว้ เฝাকাบมะพร้าวไว้ทั้งด้านบน ด้านล่าง ประมาณ ๑ ชั่วโมง ซึ่งสูตรการเผาแบบนี้เป็นสูตรการเผาแบบโบราณ เมื่อหน้าขนมมีสีเหลืองสวย ก็เป็นอันเสร็จสิ้นกระบวนการ

ส่วนขนมส่วยทะมินนั้น เป็นคำเรียกชื่อขนมที่มาจากภาษาพม่า ซึ่งอาจจะหมายความว่า “ข้าวแก้ว” รสชาติของขนมนี้จะมีรสหอมหวาน ทำมาจากข้าวเหนียวที่นึ่งจนสุก แล้วนำไปกวนกับน้ำตาลจนเหนียว หลังจากนั้นจึงตักใส่ถาดใช้หั่วกระทิเทราดหน้าขนม แล้วนำไปอบไฟเช่นเดียวกับขนมอาละหว่า

ขนมเป็ญมั่ง หรือขนมเค้กไทใหญ่ มีเรื่องเล่าว่าขนมเป็ญมั่งในสมัยก่อนนั้น จะใช้เมล็ดฝิ่นมาคั่วแล้วนำไปตำและนำมาโรยบนหน้าขนม แต่ปัจจุบันไม่พบขนมลักษณะเช่นนี้แล้ว ขนมเป็ญมั่งนั้นทำมาจากแป้งข้าวเจ้า น้ำอ้อย แล้วนำไปอบไฟ ราดหน้าด้วยกะทิเคี้ยวกับน้ำตาล

และสุดท้ายขนมปาด เป็นขนมที่ทำมาจากแป้งข้าวเจ้าผสมกับน้ำอ้อยหรือน้ำตาลปี้บ นำไปกวนด้วยไฟกลางๆ จนแป้งสุกร้อนและเทใส่ถาด ทิ้งไว้ให้เย็นแล้วตัดขนมเป็นชิ้นสี่เหลี่ยม จากนั้นโรยหน้าด้วยมะพร้าวขูดผสมเกลือ

นอกจากขนมแล้วนั้น อาหารชาติพันธุ์ที่อยากแนะนำให้รู้จักอีกหนึ่งประเภท คือ เครื่องปรุงอาหาร ซึ่งในตลาดแห่งนี้ พบว่าเป็นสินค้าที่วางขายกันอยู่หลายร้าน คือ ถั่วเน่าแคบ หรือถั่วเน่าแผ่น ทำมาจากถั่วเหลือง ใช้สำหรับปรุงอาหารแทนกะปิหรือปลาร้า ถั่วเน่าถือเป็นเครื่องปรุงหลักของอาหารเกือบทุกชนิดของชาวไทใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นน้ำพริก หรือแกงต่างๆ ยกเว้นแกงประเภทเนื้อและปลา จะไม่นิยมใส่ถั่วเน่าแคบ การนำถั่วเน่ามาปรุงอาหารนั้นจะต้องปิ้งถั่วเน่าด้วยไฟอ่อนๆ หรืออาจจะทอดก็ได้ เพื่อปิ้งหรือทอดจนมีกลิ่นหอมแล้ว ก็จะนำไปโขลกกับเครื่องปรุงอื่นๆ เพื่อทำอาหารต่อไป

เครื่องปรุงอีกชนิดหนึ่ง คือ มะสล่า เป็นเครื่องเทศสำหรับทำแกงฮังเล ผงมะสล่าทำมาจากเครื่องเทศหลายชนิด เช่น กระเทียม ดิบรี ลูกกระวาน กานพลู ดอกจันทร์

ลูกจันทร์ อบเชย พริกหาง เมล็ดพริกไทยดำ ยี่หระ เทียน ข้าวเปลือก ใบกระวาน ผงขมิ้น และเมล็ดผักชี เป็นต้น นอกจากจะใช้ในการปรุงแกงฮังเลแล้ว ยังสามารถใช้เป็นเครื่องเทศในอาหารประเภทอื่นๆ ของอาหารไทใหญ่ได้เช่นกัน ซึ่งจะทำให้อาหารมีกลิ่นหอม นำรับประทานและรสชาติอร่อยเพิ่มขึ้นอีกด้วย

ตลาดแห่งนี้ยังมีอาหารและข้าวของชาวไทใหญ่อีกหลายอย่างมาก ที่รอให้เราไปสัมผัส ถือเป็นสถานที่ ที่ได้ทั้งความรู้ได้ทั้งของกิน ได้ทั้งของฝาก หากใครผ่านมาเมืองสามหมอกแห่งนี้ ตื่นเช้าสักนิด แล้วจะเห็นว่าชีวิตของผู้คนที่ที่นี่น่าเรียนรู้จริงๆ

พุทธประติมา : สัญลักษณ์แห่งความเชื่อ ความศรัทธาในสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไท กลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไท

จารุณี อินเจิดฉาย*

ชาติพันธุ์หรือกลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มชนที่มีลักษณะรูปร่างหน้าตา เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและภาษาพูดเดียวกัน ที่เรียกว่า **“อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์”** ตลอดจนมีความรู้สึกในเผ่าพันธุ์เดียวกันที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษทางสายเลือด และบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมกลุ่มเดียวกัน ซึ่งหากนับถือศาสนาเดียวกันแล้ว ความรู้สึกผูกพันจะยิ่งลึกซึ้งแน่นแฟ้นมากขึ้น เกิดเป็น **“สำนึกทางชาติพันธุ์”** ในประเทศไทย ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศ ประมาณ ๖๐ กลุ่ม แบ่งได้เป็น ๕ กลุ่มหลักตามตระกูลภาษา คือ กลุ่มตระกูลไท กลุ่มตระกูลออสโตรเอเชียติก กลุ่มตระกูลออสโตรเนเซียน กลุ่มตระกูลจีน-ทิเบต และ กลุ่มตระกูลม้ง-เมี่ยน ซึ่งกลุ่มตระกูลไทเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด คิดเป็นประมาณร้อยละ ๘๐ ของจำนวนประชากรทั้งหมด จำแนกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยๆ ได้ถึง ๒๐ กลุ่มด้วยกันคือ ไทยวน ไทลื้อ ไทยอง ไทเขิน ไทใหญ่ ไทพวน ผู้ไท ไทเบ็ง หรือไทยโคราช ไทโย้ย ไทญ้อ ไทดำหรือไทซ่ง ไทลาว ไทครั่ง ไทเวียง ไทแจ่ว กะเลิง ไทแสก ไทกวน ไทสยาม และไทยพื้นถิ่นภาคใต้

ศาสนาและความเชื่อในวิถีไท

เอกลักษณ์ที่เด่นชัดของชาวตระกูลไท คือ การนับถือ **“ผี”** มีอยู่มากมาย ทั้งผีบรรพบุรุษ ผีเจ้า ผีในธรรมชาติ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนไท ในขณะที่เดียวกันเมื่อคนไทได้รับรู้และเข้าใจหลักของพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล (ศีลห้า) ธรรม (เบญจธรรม) สมณะ วิปัสสนา บทสวดมนต์และพระคาถา เกิดความเชื่อถือ ศรัทธาและยึดมั่นถือปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ผสมผสานกับความนับถือผี

ทำให้คนไทยมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในเรื่องของความกตัญญู กตเวทิตา ความอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ เชื่อเพื่อเชื่อแผ่ ให้อภัย และชอบทำบุญทำทาน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ปรากฏอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิต โครงสร้างทางสังคม ขนบธรรมเนียม เทศกาลงานประเพณี การปลูกเรือน การแต่งกาย อาหาร เครื่องมือเครื่องใช้ ฯลฯ

“พระพุทธรูป” คือ ตัวแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นรูปสัญลักษณ์สำหรับพุทธศาสนิกชนได้กราบไหว้สักการบูชา และเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ให้ความคุ้มครอง ขจัดปัดเป่าความทุกข์ ชำล้างความสงบให้เกิดขึ้นในจิตใจ การได้สร้างพระพุทธรูปถือว่าจะได้อานิสงส์อันสูงส่ง เป็นบุญบารมีอย่างมหาศาล เพราะชาวพุทธมีความเชื่อในเรื่องของการกลับชาติมาเกิด เชื่อในเรื่องของกรรม และผลที่เกิดจากกรรม **“ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”** ที่เห็นได้ชัดคือ เชื่อว่าการปิดทององค์พระพุทธรูปนั้นเป็นมงคล จะมีแต่มีสิ่งดี ๆ เกิดขึ้นในชีวิต เช่น ปิดทองที่พระอุระ (หน้าอก) จะมีผู้คนชื่นชอบ มีสง่าราศี ปิดที่พระพักตร์ (ใบหน้า) จะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต การงานเจริญรุ่งเรือง ปิดที่พระเศียร (ศีรษะ) ทำให้มีสติปัญญาแหลมคม ปิดที่ พระอุท (ท้อง) จะทำให้ร่ำรวย มีกินมีใช้ ปิดที่พระหัตถ์ (มือ) จะเป็นที่น่ายกย่อง ผู้คนเคารพยำเกรง ปิดที่พระบาท (เท้า) จะทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มียานพาหนะที่ดี หรือหากปิดทองที่ฐานจะทำให้มีหลักฐานที่มั่นคง ส่วนการปิดทองหลังพระ หมายถึง การทำความดีโดยที่ไม่จำเป็นต้องบอกให้ใครรู้

รูปลักษณะของพระพุทธรูปมีความเหมือนและแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงสมัย และความนิยมในแต่ละท้องถิ่น

๓ ภัณฑารักษ์ชำนาญการพิเศษ ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี

▲ หญิงไทใส่บาตรพระหน้าเรือนของตน

▲ ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งไทญ้อ

▲ งานบุญภาคเหนือ

▲ การศึกษาพระธรรมวินัยของสามเณร จากพระผู้ใหญ่

ที่เรียกกันว่า พุทธศิลป์แบบพื้นถิ่น หากพิจารณาถึงรายละเอียดที่ปรากฏทางกายภาพและองค์ประกอบต่างๆ แล้ว โดยเฉพาะเศียร พระพักตร์และพระกรรณ ที่สามารถบ่ง

บอกได้ว่าเป็นฝีมือช่างในกลุ่มชาติพันธุ์ใด ดังภาพพระพุทธรูปที่นำมาเป็นตัวอย่างประกอบในบทความ^๔ ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ในคลังกลาง คลองห้า จังหวัดปทุมธานี

^๔ เป็นส่วนหนึ่งของนิทรรศการชั่วคราว ณ ห้องโถงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก

▲ พระพุทธรูปยืนทรงเครื่อง ศิลปะพื้นถิ่นอีสาน (ไทลาว)
พุทธศตวรรษที่ ๒๓
ไม้ลงรักปิดทอง ขนาดสูง (รวมฐาน).๑๕๙.๐ เซนติเมตร

▲ พระพุทธรูปปางห้ามสมุทร ศิลปะพื้นถิ่นภาคกลาง (ไทลาว)
พุทธศตวรรษที่ ๒๔-๒๕
ไม้ลงรักปิดทอง ขนาด สูง. ๘๙.๐ เซนติเมตร

▲ พระพุทธรูปปางมารวิชัย ขัดสมาธิเพชร: ศิลปะพื้นถิ่นภาคเหนือ
(ไทใหญ่): พุทธศตวรรษที่ ๒๕
ไม้ทาสี ขนาดสูง (รวมฐาน). ๘๐.๕ กว้าง ๓๓.๐ เซนติเมตร

▲ พระพุทธรูปปางมารวิชัย ขัดสมาธิราบ : ศิลปะพื้นถิ่นภาคเหนือ
(ไทใหญ่) พุทธศตวรรษที่ ๒๔-๒๕
ไม้ลงรักปิดทอง ขนาดสูง (รวมฐาน) ๙๑.๐ ตกกว้าง ๒๖.๐ เซนติเมตร .

▲ พระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะพื้นบ้านภาคเหนือ พุทธศตวรรษที่ ๒๕-๒๖
ไม้ลงรักปิดทอง ขนาดสูง (รวมฐาน) ๗๔.๔ ตกกว้าง ๒๕.๕ เซนติเมตร

▲ พระพุทธรูปทรงเครื่องปางมารวิชัย ขัดสมาธิเพชร ศิลปะพม่า
พุทธศตวรรษที่ ๒๓
ไม้และหิน ปิดทองประดับกระจกสี ขนาดสูง ๓๘.๐ ตกกว้าง ๓๑.๐ เซนติเมตร

▲ พระพุทธรูปทรงเครื่องปางมารวิชัย ขัดสมาธิเพชร ศิลปะพม่า พุทธศตวรรษที่ ๒๓
ไม้ และหินอ่อน ปิดทองประดับกระจกสี (พระหัตถ์ พระบาททำด้วยหินอ่อน ถอดออกได้)
ขนาดสูง(รวมฐาน) ๗๘.๓ ตักกว้าง ๕๑.๐ เซนติเมตร

“ฐานข้อมูลวัตถุชาติพันธุ์”

ชื่อวัตถุ ผ้าตีนจกแม่แจ่ม

ชื่อสากล ผ้าขึ้นตีนจก

กลุ่มชน ไทยวน ผู้ทอ นางมณฑา อรินดิบ อายุ ๔๙ ปี
ทอเมื่อ เดือนกันยายน ๒๕๕๕

วัสดุ ผ้าฝ้าย

หน้าที่/ประโยชน์ใช้สอย ใช้สำหรับนุ่งหรือสวมใส่
ในงานพิธีสำคัญ

ลักษณะ ขนาด กว้าง ๘๓ ซม.ยาว ๑๐๒ ซม.ทอ
สีเหลืองพื้นผ้า ประกอบด้วย ๓ ส่วน หัวขึ้นต่อด้วยผ้า
ฝ้ายสีขาว ตัวขึ้นทอลายขวางสีเขียวสลับดำบนพื้นสีเขียว
ตีนขึ้นจกลายขัณสามแฉว ซึ่งเป็น ๑ ใน ๑๖ ลาย ที่ได้รับ
การขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

การทำลายขัณสามแฉวนั้น ฝ้ายหรือด้ายที่ใช้จกลาย
จะมี ๒๒ เงื่อน ขันของลายขัณสามแฉวจะมีเส้นแหลม ๓
เส้น มีนาคและนกอยู่ระหว่างโกมหงส์ของขัณสามแฉว ซึ่ง
มีหลายแบบแล้วแต่ช่างทอจะเลือกมาใช้ ส่วนการให้สีใน
การจกนั้น ขึ้นอยู่กับเทคนิคของช่างทอแต่ละคน

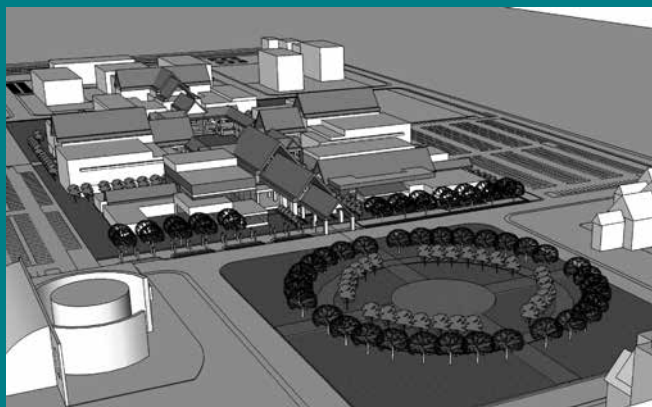
ความสำคัญ ในอดีตเจ้าเมืองเชียงใหม่จะใส่
ผ้าขึ้นที่ทอด้วยดินเงินดินทองที่ทอเพื่อส่งส่วยจากแม่แจ่ม
ซึ่งคนธรรมดาจะใส่ได้เพียงขึ้นที่ทอด้วยฝ้าย ส่วนมากแล้ว
หญิงชาวแม่แจ่มจะนุ่งขึ้นตีนจกในงานพิธีสำคัญต่างๆ เช่น
งานปอยหลวง วันศีล วันพระ เข้าพรรษา ออกพรรษา
ตานก๋วยสลาก หรือปีใหม่ หากไปวัดจะเห็นทั้งสตรี ผู้เฒ่า
ผู้แก่ ตลอดจนเด็ก ๆ นุ่งขึ้นตีนจกเต็มลานวัด

นอกจากนี้ขึ้นตีนจกยังมีบทบาทสำคัญสำหรับ
“ตาน” คือให้ลูกหลานทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ตนเองเมื่อ
สิ้นอายุขัยแล้ว นอกจากนี้ยังใช้เป็นของขวัญที่ผู้น้อยนิยม
ให้แก่ผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์

เจ้าของ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนบุรี
(เลขทะเบียน KPM.๒๕๕๖/๐๐๔๔)

ประวัติการได้มา จัดซื้อจากกลุ่มทอผ้าตีนจกบ้านไร่
อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

ผู้บันทึก นางสาวดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ ภัณฑารักษ์
ชำนาญการ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนบุรี

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก

คลองห้า อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๒๐

โทร ๐๒ ๙๐๒๗๕๖๘-๙

www.kanjanaphisek-museum.go.th

www.finearts.go.th/museum-kanjanaphisek